

Božena Begović

UREDILE: Katarina Kolega i Željka Turčinović

Uvodno slovo

Predstava Zagrebačkog kazališta mladih *Halo, halo, ovdje Radio Zagreb* u režiji Pavlice Bajsić Brazzoduro i dramaturgiji Tomislava Zajeca otkrila nam je čudesnu umjetnicu, glumicu, prevoditeljicu i književnicu, samozatajnu i veliku Boženu Begović. Za to ime, pokazala je anketa snimljena za potrebe predstave, mnogi nikada nisu čuli. Rijetki ispitanici, uglavnom stariji, prisjetili su se da je bila prva spikerica Radio Zagreba, davne 1926. godine. Medij radija tih je godina bio popularniji nego što je danas, te nije čudno da se, iako je na Radio Zagrebu radila samo godinu dana, o njoj uglavnom zna samo zahvaljujući toj kratkoj crtici iz njezine vrlo živopisne karijere.

Božena Begović osnovala je Pionirsko kazalište – današnje Zagrebačko kazalište mladih, a s tim su se podatkom mnogi njegovi zaposlenici prvi put susreli tek na ovoj predstavi. Čuli su ga s pozornice koja nosi ime jednog od prvih Boženinih učenika, glumca Miška Polanca. S druge strane, njegovi prijatelji i kasnije kolege glumci Franjo Džimi Jurčec i Slavica Jukić, Božene Begović živo se sjećaju. Zahvaljujući njoj svoj su život posvetili upravo daskama koje život znače, a dala im je i čvrste temelje u odgoju i obrazovanju. Njihove glasove također smo čuli u spomenutoj radiofonskoj predstavi u kojoj su redateljica i dramaturg isprepleli glumačku izvedbu s dokumentarnim audiomaterijalima. U njoj se, kao u vihoru, odvrće život izuzetno obrazovane osobe koja je u nesklonim vremenima htjela živjeti svoje ideale, unaprijediti umjetnost, estetski odgojiti novo društvo. Imala je nepokolebljiva politička stajališta i beskompromisne umjetničke kriterije, što ju je stajalo karijere, ali i zdravlja. U dodiru s politikom i politikantstvom u kazalištu, njezini su ideali polako nestajali. Posljednji se srušio kada nakon pet godina Pionirsko kazalište, unatoč obećanjima, nije dobilo svoj prostor. Tada se povukla i otišla u prijevremenu mirovinu.

U predstavi *Halo, halo, ovdje Radio Zagreb* doznajemo da je pisala divne pjesme, a sigurno ćemo pamtiti pojedine stihove koje su glumci s pozornice otpjevali. Pavlica Bajsić Brazzoduro u svom je vrlo prepoznatljivom autorskom izričaju skrenula pozornost javnosti na umjetnicu kojoj možemo zahvaliti za postojanje ZeKaeM-a, ali i za vrlo kvalitetne prijevode naših pisaca na njemački

◀
Halo, halo, ovdje Radio Zagreb, ZKM, 2022.
foto: Marko Ercegović

jezik, te za mnoge prijevode njemačkih i francuskih djela na hrvatski jezik. Gotovo se ništa ne zna o njezinoj glumačkoj karijeri s kojom je već u Beču kročila u svijet rada, a malo se zna i o djelovanju u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, u početku kao glumice, a na kraju kao ravnateljice Drame te predavačice diktacije.

Predstava *Halo, halo, ovdje Radio Zagreb* potaknula nas je na objavljivanje temata o nepravedno zaboravljenoj umjetnici, na opširniji, detaljniji prikaz njezina, posebice kazališnog djelovanja. Slavko Batušić još je sedamdesetih godina (1974.) pisao o njezinim glumačkim kreacijama te dramama, Snježana Banović proučavala je njezin uspon i pad tijekom ravnanja Dramom HNK-a, Hrvoje Ivanović bavio se njezinim boravkom u Dubrovniku gdje je pokrenula Dubrovačku diletantsku pozorišnu družinu u kojoj je režirala i glumila, Franjo Džimi Jurčec i Slavica Jukić prisjećaju se pokretanja PIK-a, Boženine pedagogije i stvaranja predstava, Lada Džidić Barić piše o njezinom književnom i prevodilačkom radu, a u razgovoru s Pavlicom Bajsić Brazzoduro i Tomislavom Zajecom osvjetljavamo što nam je sve Božena ostavila u nasljeđe.

Nadamo se da ćemo ovim tematom, kao što se to učinilo predstavom, Boženu Begović (1901. - 1966.) otrgnuti zaboravu.

<
Božena Begović

Snježana Banović

Na mansardi života

Uvod

Božena Begović, jedna od najistaknutijih hrvatskih književnica XX. stoljeća već je u mladosti postigla dojmljivu domaću i međunarodnu kazališnu karijeru. Naime, nakon što je 1910. godine, njezina oca, istaknutog hrvatskog književnika Milana Begovića kao dramaturga angažiralo hamburško kazalište *Deutsche Spielhaus*, cijela se obitelj preselila iz Splita u grad na Elbi gdje Božena završava osnovnu školu. Nakon toga, budućeg autora libreta *Ere s onoga svijeta* profesionalni put vodi u Beč (u kazalište *Neue Wiener Bühne*) gdje Božena završava srednju školu i Glumačku akademiju. Usporedo se zanosi marksističkim idejama i literaturom - čita strastveno, na originalu, Marxova djela *Komunistički manifest* i *Kapital*. Naime, njemački joj je glavni jezik, na njemu piše i objavljuje svoje prve pjesme. Tečno govori francuski, služi se dobro talijanskim i engleskim, usto uči i češki i esperanto. Nakon studija u Beču, sve više zaražena živim idejama, uslijed, kako ocjenjuje - *nemoći građanskih intelektualaca*, razmišlja o političkom angažmanu koji je po njoj rezerviran samo za *odlučne, jake i smjele ljude, a to nisam bila*. Istovremeno, s uspjehom igra u manjim ulogama bečkim kazalištima *Volksbühne* i *Renaissance Bühne*, ali i u Stadttheateru u industrijskom mjestu Steyr prepunom radničke publike među kojom se njezine političke ideje sve više potvrđuju kao prave. Sada se već smatra umjetnicom, u tom je snažno potiče široki umjetnički krug u kojem se kreću njezini roditelji i u kojem ima mnogo onih koji podržavaju njezin talent i ambiciju.

Prvi susreti sa Zagrebom i njegovim uskim kriterijima

Ipak, nešto je vuče u zagrebačko kazalište - otac, tada u ulozi utjecajnoga kazališnoga kritičara, tvrdi da će ovdje naći šire polje rada. U Zagreb dolazi nakon jedne sezone igranja u dubrovačkom kazalištu, te u sezoni 1923./24. briljira u glavnoj ulozi Blanche u tročinskoj drami svoga oca *Svadbena let*, u režiji Ive Raića (koji igra i glavnu ulogu Marija), uz bok prvacima Titu Stroziju, Viki Podgorskoj i Josipu Maričiću. No, teško se snalazi u različitim interesima premreže-

TE
M
AT